

Anu Castaneda

27.5.2021

Sisäministeriö
Laura Yli-Vakkuri

Viite: Lausuntopyyntönne luonnoksesta Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston Suomen ohjelmaksi kaudelle 2021–2027, VN/12756/2021-SM-1

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja tulla kuulluksi koskien luonnosta Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston Suomen ohjelmaksi kaudelle 2021–2027.

THL suosittaa, että ohjelmastrategiassa painotettaisiin nykyistä enemmän myös terveyttä ja sen edistämistä esimerkiksi omina erityis- tai tulostavoitteinaan. Esimerkiksi AMIF:n ohjelmakaudella 2014–2020 THL:n toteuttamien TERTTU- ja FinMonik -hankkeiden mukaan Suomeen saapuvilla ja Suomessa asuvilla turvapaikanhakijoilla, pakolaistaustaisilla ja muilla maahan muuttaneilla on merkittäviä terveyshaasteita (esim. mielenterveydessä). THL pitäääkin arvokkaana, että etenkin mielenterveyteen liittyvät ongelmat ovat huomioituna luonnoksessa ja mielenterveyden sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on mainittu. Terveyden huomiointi puuttuu kuitenkin ohjelman tulostavoitteista. Hyvinvoinnin edistäminen ja vahvistaminen ovat mainittuna maahan muuttaneiden perheiden sekä alaikäisenä yksin tulleiden kohdalla. Kuitenkin myös terveyden esiintuominen olisi tarpeellista. Lisäksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä ei ole syytä rajata kohdentumaan vain näihin kahteen edellä mainittuun ryhmään. Luonnoksessa usein esille nostetut kotoutumisen edistäminen ja työllistymisen lisääntyminen ovat vaikeita tavoitella ilman panostusta terveydentilan parantamiseen.

THL katsoo, että AMIF-rahoituksella on ollut merkittävä rooli kotoutumisen tietopohjan kehittämisessä ja seurannassa Suomessa. Tämän tietopohjan avulla on tunnistettu muun muassa maahan muuttaneiden työllistymiseen, terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä tekijöitä sekä erilaisten palvelujen kehittämiseen liittyviä tarpeita eri maahan muuttaneissa ryhmissä ja alueilla. Näitä tietoja on hyödynnetty useissa kunnissa esimerkiksi palvelujen ja kehittämishankkeiden sisältöjen suunnittelussa. Kotoutumisen tietopohja edellyttää kuitenkin jatkuvaa kehittämistä muun muassa muuttuvien ja kehittyvien organisatoristen rakenteiden (esim. sote-uudistus, kotoutumislain uudistus) takia. Myös kuntien tilanne maahanmuuton myötä muuttuu, edellyttäen toistuvaa seuranta. Lisäksi yhtenäiset alueelliset indikaattorit kotoutumisen seurannassa ovat keskeisiä kehittämisen kohteita myös jatkossa. Kotoutumisen seurantaan liittyviä tiedonkeruita on tarpeellista toteuttaa säännöllisesti tietyin väliajoin, jotta muun muassa palveluja voidaan suunnitella ja toteuttaa ajantasaiseen ja tutkittuun tietoon nojaten sekä seurata toimien vaikuttavuutta. Osa kotoutumisen seurannan indikaattoreista voidaan tuottaa rekistereistä, mutta lisäksi tarvitaan säännöllisiä tiedonkeruita, jotta tiettyjä indikaattoreita voidaan seurata (esim. osallistuminen, syrjintä, luottamus, palvelujen tarve). Lisäksi rekisteritietojen osalta kotoutumisen tietopohjan kehittämistyö on vasta alussa. **THL katsoo, että tulevilla ohjelmakaudella on tärkeää kehittää ja vahvistaa kotoutumisen seurannan tietopohjaa ja tilastotuotantoa.** THL suosittaa, että kotoutumisen seuranta ja siihen liittyvä tiedonkeruu toteutetaan neljän vuoden välein, jotta kotoutumistoimet voidaan kohdentaa oikea-aikaisesti ja alueiden mahdolliset erilaiset tarpeet huomioiden.

Ihmiskaupan uhrien aseman parantaminen on nostettu ohjelmassa esille, mistä THL antaa kiitosta. **Myös muita haavoittavassa asemassa olevia erityisryhmiä voitaisiin nostaa enemmän esille.** Esimerkiksi kidutuksen uhrien varhaisen tunnistamisen ja hoitoonohjauksen parantaminen olisi

Anu Castaneda

27.5.2021

tärkeää niin terveyden ja kotoutumisen toteuttamisen kuin kansainvälisten, Suomeakin velvoittavien sopimusten noudattamisen vuoksi.

Useissa kohdissa ohjelmaa, jossa mainitaan haavoittuvat tai erityistarpeiset ryhmät, olisi hyvä konkretisoida näitä ryhmiä joillain esimerkeillä, kuten lähisuuhdeväkivaltaa kokeneet, niin sanottuun ”kunniaan” liittyvää väkivaltaa kokeneet, seksuaalista väkivaltaa kokeneet, sukuelinten silpomisen uhrin ja niin edelleen. Myös LGBTQ-näkökulmat saattaisi olla paikallaan mainita tarpeellisissa kohdissa (esim. turvapaikanhakijoiden osalta).

THL kannustaa kiinnittämään huomiota siihen, että luonnoksessa esitetty AMIF-rahaston vahva painotus nimenomaisesti työperäisen muuton parantamiseksi ja kansainvälisten osajien houkuttelemiseksi on varsin kapea tapa lähestyä turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotoutumiskysymyksiä. **THL suosittaa, että AMIF-rahaston kohdeväestöä lähestytään toimintaohjelmassa laajemmin, ilman näin vahvaa painotusta työperäisyyteen.**

THL kiinnittää huomiota myös siihen, että ohjelmassa keskitytään verrattain runsaasti maasta poistamisen parantamiseen. **THL suosittaa, että painopiste maahan jäävien tilanteiden edistämiseksi olisi nykyistä vahvempi.**

Euroopan komissio suosittelee käyttämään yhteisölähtöisen kotouttamisen malleja: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410869/selvitys-kiintiopakolaisten-yhteisölähtöinen-kotouttaminen-voisi-taydentaa-viranomaisten-toimia>. **Ohjelmastrategiassa olisi hyvä suoraan suositella yhteisölähtöisiä malleja osallisuuden ja kotoutumisen edistämiseen.**

THL pyytää kiinnittämään huomiota ohjelmassa myös ”laiton maahanmuutto” -retoriikan käyttöön, jonka käytön lopettamisen puolesta argumentoidaan vahvasti. Euroopan komissio käyttää termiä ”irregular migration” ja ”staying irregularly”. Kenties laittoman maahanmuuton terminologian voisi korvata, kontekstista riippuen, esimerkiksi termeillä ”ilman oleskelulupaa Suomessa oleskelevat” tai ”paperittomat”.

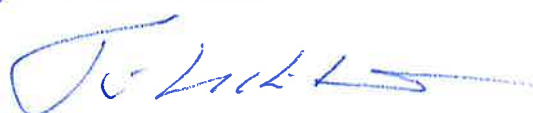
THL kiittää erityisesti pyrkimyksestä sujuvoittaa turvapaikkamenettelyä. THL kiittää myös, että tulkien tärkeään rooliin on kiinnitetty huomiota turvapaikkaprosessissa.

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

Johtaja

Tiina Laatikainen